

Alle får nu adgang til fund og fortidsminder

Offentligheden skal hjælpe med at bevare vores fælles fortidsminder, men så skal de også vide, hvor fortidsminderne er placeret.

Har du en køkkenmødding under din baghave? Hvad er det for en gravhøj, der ligger henne om hjørnet? Er der interessante fortidsminder i nærheden af de campingpladser, familien skal rundt til næste sommer?

Det er nogle af de spørgsmål, som den almindelige borger selv vil kunne finde svar på, når Kulturarvsstyrelsen giver fri adgang til den store database, der indeholder landsdækkende registreringer af fund og fortidsminder: www.dkconline.dk.

Borgerne har indtil nu kun haft adgang til de helt overordnede informationer om Danmarks fund og fortidsminder på hjemmesiden. Hvis man ønskede mere detaljerede informationer, krævede det et password, som kun blev givet til de professionelle brugere. Fra 1. april fjerner Kulturarvsstyrelsen denne barriere, så alle kan se det hele.

”Vi har bevidst villet tilbageholde mange oplysninger om fund og fortidsminder – for at beskytte dem. Nu frigiver vi alle oplysninger om

fund og fortidsminder – også for at beskytte dem. Den ny holdning er, at hvis vi vil have folk til at engagere sig og hjælpe med at beskytte vores fælles fortidsminder, så må de også nødvendigvis have mulighed for at vide, hvor de er,” siger kontorchef Henrik Jarl Hansen, Kulturarvsstyrelsen.

Vurderingen var tidligere, at der var stor risiko for, at folk begyndte at gå på uautoriseret skattejagt omkring fortidsminderne. Det er stadig et stort problem i mange lande, men i Danmark vurderer man nu, at risikoen er lille, fordi det er et så tætbeholdt område, at folk vil reagere på uønskede lykkejægere. Tilmed har mange museer i de senere år fået et meget frugtbart samarbejde med detektorfolk.

Desuden kræver den nye museumslov, at private grundejere selv skal betale for nødudgravninger, hvis de støder på fortidsminder i forbindelse med byggeri eller råstofudvinning. Derfor er det rimeligt, at man stiller al viden om

fortidsminderne til rådighed. Man skal i en meget tidlig projektfase kunne orientere sig i sit område for at se, om der er registreret fortidsminder lige ned til den enkelte matrikel.

”Grundejeren kan nu indrette sit byggeri efter de fund, der allerede er gjort i området. Men vi kan selvfølgelig ikke garantere, at man ikke vil støde på fortidsminder, fordi de ikke fremgår af registeret. Vi håber dog efterhånden at kunne udvide denne service, så vi også kan give et bud på, om der ud fra de omgivende fund er sandsynlighed for, at man vil støde på nye fortidsminder, selv om der ikke lige nu er registreret noget,” siger Henrik Jarl Hansen.

Kulturarvsstyrelsen håber, at publikum vil bruge de nye adgangsmuligheder bredt, også til at planlægge ferier eller udflugter. Registeret fortæller ikke kun, hvad man kan se i et område, men også hvad der har været tidligere, så man kan få et bredt kendskab til områdets forhistorie.

I dette nummer:

Mindre dobbeltarbejde på museer	2
Skal pølsespisning være verdenskulturav	7
Megalit- og ruineksperter flytter	8
Fælles indgang til kulturarven	2
Nyt økomuseum krydser grænsen	3
Rådighedssummen fordelt	4+5
Vigtige bopladser i fredningssag	6

Nye museumsplaner skal sikre mod dobbeltdækning

Museerne skal være bedre orienteret om, hvad de andre museer vil foretage sig i fremtiden, så de ikke kommer til at lave det samme eller købe det samme, hvis det ikke er nødvendigt.

Alle statslige og statsanerkendte museer skal fremover have langt større indblik i, hvad de øvrige museer har tænkt sig at lave i fremtiden. De enkelte museer skal offentliggøre deres planer om undersøgelser og indsamling. De skal ligge på internettet, så alle kan kikke hos hinanden. Derved kan museerne koordinere deres arbejde bedre, og man kan undgå en overflødig dobbeltdækning.

Det sker ved indførelsen af et nyt indrapporteringsystem. Museerne har siden 1976 hvert 4. år udarbejdet en arbejdsplan til Museumsnævnet, der foretog en sammenskrivning af alle arbejdsplaner. Men sammenskrivningerne droppes nu. Kulturarvsstyrelsen har nu bedt museerne om en særlig indrapportering om de konkrete fremtidsplaner vedrørende forskning og indsamling.

”Vi behøver ikke at formidle de enkelte museers planer for byggerier el-

ler konserveringsarbejder eller fortælle, at de vil nyindrette deres magasiner. Det giver kun mening for museet selv, dets ejere og tilskudsmyndigheder. Vi vil fortsat modtage disse planer, men vi vil primært bruge dem som basisviden om museerne og som grundlag for kvalitetsvurderinger. I stedet vil vi koncentrere os om at udbrede, hvad de enkelte museer vil arbejde med af konkrete projekter, for her kan der være en stor gevinst i, at andre får kendskab til det,” siger museumskonsulent Morten Lundbæk, Kulturarvsstyrelsen.

Alle nyere tids museer og kunsthistoriske museer skal derfor udarbejde supplerende elektroniske arbejdsplaner. I 14 punkter skal de beskrive konkrete projekter: Hvad vil de undersøge, hvad vil de indsamle, dokumentere eller erhverve. Disse oplysninger lægger Kulturarvsstyrelsen på nettet. Alene det at gøre disse oplysninger mere

tilgængelige vil sætte en proces i gang, der giver større koordination,.

”Vi tror, at det bliver et godt værktøj for museerne, at de kan kikke hos hinanden og se, hvad andre arbejder med. Hvis man har fået en god ide, kan man checke om andre har fået den samme. Det kan så føre til samarbejde og nye partnere, eller det kan føre til, at man dropper projektet og går i gang med noget andet.”

Kulturarvsstyrelsen vil bruge værktøjet til at pege på områder, hvor der er ved at ske en overdækning af et emne. Eller gøre opmærksom på, at et andet område er for svagt dækket og dermed inspirere museerne til at gøre noget ved det. Desuden vil forskere, der arbejder med særlige emner, kunne bruge det til at finde hjælp til deres projekter. Og publikum vil kunne bruge det til at orientere sig om nyudviklinger, der interesserer den enkelte.

Med tiden er det tanken, at projektindberetningerne skal være første led i databasen om museernes samlinger: www.kulturhistorieonline.dk. Museet ’anmelder’ et planlagt projekt til databasen og afslutter siden hen med en undersøgelsesrapport og registrering af indsamlede genstande og dokumentation.

Fælles søgning på hele kulturarven

Kulturarvsstyrelsen leder arbejdet med at finde fælles standarder, så brugeren kun behøver at gå et sted for at komme ind til kulturarven.

Borgerne skal have en mere enkel indgang til den danske kulturarv. De store nationale databaser, der omfatter arkiver, biblioteker og museer, skal kunne tale sammen, så brugeren kan hente materiale fra alle kulturinstitutioners databaser på én søgning. Målet er at oprette en portal, hvor brugeren kan indtaste et emne og straks få en liste over alle relevante informationer, der er at finde i arkiver, på biblioteker og museer. Brugeren skal dermed kun huske på én portal for at få informationer fra snesevis af databaser.

Det kræver en større udredning, så man kan finde frem til de teknologiske standarder og løsninger, der gør det muligt at hente informationerne i vidt forskelligt opbyggede databaser. En arbejdsgruppe bestående af repræsen-

tanter for Rigsarkivet, Biblioteksstyrelsen og Kulturarvsstyrelsen er nedsat for at komme med anbefalinger til fælles definitioner på dataindhold, dataformater og datatransport. Udvalgets formand er kontorchef Henrik Jarl Hansen, Kulturarvsstyrelsen.

Der er tidligere gjort forsøg med udvikling af fælles indgange. Blandt andet Nordjyllands Kulturhistoriske Søgebase, NOKS, og Historiefyn.dk. Det har vist sig, at databaserne fik væsentligt flere brugere, da de fik fælles indgang. Man ved derfor, at brugeren foretrækker en fælles præsentation af institutionernes materiale – uanset hvilken institutionstype og tradition det kommer fra.

”Problemet med de hidtidige forsøg er, at man har forsøgt at samle data-

baserne, men det har vist sig svært at vedligeholde. Vi vil derfor forsøge at respektere de forskellige kulturinstitutioners databaser og i stedet lære dem at snakke sammen,” siger kontorchef Henrik Jarl Hansen.

Projektet vil ikke kun involvere teknik, men også institutionernes måder at klassificere og periodisere materiale. Fælles tekniske standarder betyder også en erkendelsesteoretisk diskussion, fordi den flytter fokus fra de respektive forskningstraditioner over på en ny mulighed for at definere omdrejningspunkter i forskningen med fokus på slutbrugeren.

Arbejdsgruppen ventes at være færdig inden sommer med de overordnede retningslinier og teknologiske krav. Derefter håber man at sætte et pilotprojekt i gang. I løbet af et par år vil man formentlig være så langt, at brugeren i det mindste kan opnå et avanceret indeks ved at bruge den nye portal.

Nyt øko-museum overskrider grænser

Industrimuseum Slesvig skal opbygges af feltstationer, så besøgende ser det meste udstillet i naturlige og historiske omgivelser.

Museet på Sønderborg Slot er ved at bryde grænser, både bogstaveligt og i museumssammenhæng. Museet vil udvikle det første industrihistoriske økomuseum, hvor selve udstillingen består af feltstationer i naturlige omgivelser over større afstande. Museet skal ikke bare omfatte hele Sønderjylland, men krydse grænsen og medtage landsdelen Schleswig i Schleswig-Holstein.

Kulturarvsstyrelsen har netop bevilget 150.000 kroner til udvikling af ideen, der kommer fra Museet på Sønderborg Slot. Pengene skal bruges til at opbygge det decentrale industrimuseum, som også får støtte af Kulturstiftung Schleswig-Flensburg på den tyske side af grænsen. Desuden har Region Sønderjylland/ Schleswig bevilget penge til udgivelse af en guide i september 2003 – og i tilknytning til industrimuseums-ideen støtter Kulturarvsstyrelsen en dokumentation af sønderjyske arbejderboliger i by og på land fra tiden 1864-1920 med 65.000 kroner.

Industrimuseum Slesvig vil omfatte

25 feltstationer: kulturspor, monumenter, arbejdende industrier eller værksteder, besøgssteder og miniudstillinger. De bliver bundet sammen af en fælles guide, som man allerede kan få til sommer. Desuden skal feltstationerne lanceres gennem fælles markedsføring og fælles skilte. Det ny museum vil blive bundet sammen af en basisudstilling, der bliver etableret på Sønderborg-museets filial, Cathrinesminde Teglværksmuseum.

”Der er tale om et nyskabende projekt, der integrerer kulturmiljø, bygningsbevaring og museumsvirksomhed. Og så passer det med Kulturarvsstyrelsen satsning på industrisamfundets kulturarv,” siger museums konsulent Caspar Jørgensen, Kulturarvsstyrelsen.

Udviklingspengene skal konkret gå til at få kortlagt feltstationernes bevaringstilstand og behov for istandsættelse. Desuden skal man i gang med forhandlinger med ejerne af feltstationerne. Et af målene med projektet er at få inddraget ejere, beboere, støtteforeninger og frivillige. Desuden skal

Cathrinesminde Teglværksmuseum skal rumme en basisudstilling om Slesvigs industrihistorie, men det meste skal opleves på feltstationer på begge sider af grænsen.

der ske en vidensopbygning om de enkelte steders historie, og så skal man bruge penge til at forberede en basisudstilling om Sønderjyllands industrihistorie på Cathrinesminde Teglværksmuseum (en del af Museet på Sønderborg Slot).

Projektet er inspireret af ideen om økomuseet, som endnu ikke er afprøvet i større omfang i Danmark. Det har man til gengæld i Sverige, hvor man i Bergslagen har sammenbundet ca. 50 monumenter, museer og kulturliv uden central udstilling, men med information i form af skiltning og guider. I Norge har man sammenbundet otte af landets vigtigste industrimiljøer til et Norsk Industrimuseum. I Tyskland har man i Ruhrdistriktet bevaret nogle af den nyere tids kæmpestore industrimonumenter som kulturparker med kulturruter til de forskellige monumenter.

I det danske projekt vil de besøgende bl.a. blive ledt rundt til møller, kraftværker, offentlige værker, industrianlæg, broer, pumpestationer, dæmningsanlæg, kanaler og skibsværfter.

Man regner med, at man i løbet af 2004-05 har den fælles skiltning og informationstavler ved alle feltstationer på plads, og at man i den periode kan åbne den permanente industrihistoriske udstilling på Cathrinesminde Teglværksmuseum.

Landbrug på nettet

To rapporter og en folder om Kulturarvsstyrelsens arbejde med at finde fredningsegne emner i Danmark er nu lagt på styrelsens hjemmeside. (se også Nyhedsbrev 1).

Det drejer sig om ”Landbrugets Bygninger 1850-1940, Introduktion.” ”Landbrugets Bygninger 1850-1940, Fyn” og folderen: ”Landbrugets bygninger – Fyn, 1850-1940”

De kan også rekvireres i papirudgave ved henvendelse til Kulturarvsstyrelsen.

Tupperware og knoglerester får støtte fra rådighedssum

64 ansøgninger er blevet imødekommet med rådighedssummen.

Hvad var der i de første bønders kødgryder, var det tamt eller vildt? Hvordan kunne et enkelt firma få kvinder til at samles om aftenen verden over for at se på plastik-beholdere? Hvordan var papirets kvalitet for 250 år siden? Var der hyggeligt på industrisamfundets mobile arbejdspladser? Er der sket ændringer af den dansk-tyske grænse siden Schengen-samarbejdet?

Det er nogle af de spørgsmål, som vi nu har større chance for at få svar på i en nær fremtid, efter at Kulturarvsstyrelsen har afsluttet behandlingen af dette års ansøgninger til støtte fra rådighedssummen, som museerne kan søge om tilskud fra til forskellige enkeltopgaver. Der indkom 121 ansøgninger om tilskud i 2003. Der skulle bruges 21.609.313 kroner for at imødekomme dem alle. Da der kun er ca. 10 millioner kroner til rådighed, blev kun de 64 ansøgninger imødekommet.

Mange ansøgninger drejer sig om beløb til efteruddannelse af museumsmedarbejdere, tilskud til blade og tryksager, tilskud til særlige sekretariater og puljer og ophjælpningstilskud til nye stillinger. Men hovedparten går til specifikke projekter, hvor Kulturarvsstyrelsen har besluttet at bevillige tilskud blandt andet efter indstilling fra de faglige råd for arkæologi, nyere tids kulturhistorie, kunsthistorie og naturhistorie, som rådgiver styrelsen om faglige spørgsmål.

Disse projekter har fået støtte:

Nationalmuseet:

Danske Afdeling: Undersøgelse af knoglemateriale fra Tissøkompleksets markedsområder fra yngre jernalder og vikingetid. (150.000 kr.)

Bevaringsafdelingen: Studier af dansk og europæisk papir i 250 år indtil begyndelsen af 1800-tallet. (277.000 kr.)

Nyere Tid: Udvikling af web-baseret offentlig registrant af industri- og arbejdslivshistorisk materiale; skal skabe overblik over et landsdækkende arkiv til udforskning af industrisamfundets kulturhistorie. (281.250 kr.)

Desuden til European Museum of the Year Award 2003. (100.000 kr.)

Statens Museum for Kunst: Forberedelse af udstilling ”Fra naturtryk til billede. Den kreative proces i europæisk landskabsmaleri 1800-1850”. Støtte til litteratursøgning, research og studier samt forskning omkring de udvalgte kunstværker. (140.000 kr.)

Københavns Bymuseum: Etnologisk undersøgelse af industrisamfundets mobile arbejdspladser, et udokumenteret arbejdsmiljø, karakteristisk for de store anlægsarbejder i 20. og 21. århundrede. (120.000 kr.)

Museet på Kroppedal: Belysning af bebyggelse i Østdanmark fra yngre bronzealder til germansk jernalder ved hjælp af materiale fra Københavns Amt. (60.000 kr.)

Danmarks Tekniske Museum: Dokumentation af Det Danske Stålværk i Frederiksværk og dets nationale betydning og placering i det danske industrielle miljø. (128.000 kr.)

Museet for Samtidskunst: Digitalisering af viden – bearbejdning og formidling af forskningsresultater. Skal undersøge, hvordan fusion af sprog og billedkunst i æstetisk udtryk forandres fra 1950 til i dag. (160.000 kr.)

Holbæk Museum: Dokumentation af gårde, der har dannet skole for en epoke af dansk gårdbyggeri, her Ebbehøjgård, Igelsø ved Holbæk. (75.000 kr.)

Kalundborg og Omegns Museum: Undersøgelse af tamt og vildt i de første bønders kødgryder med udgangspunkt i det omfattende knoglemateriale på Zoologisk Museum. (117.000 kr.)

Forsknings- og udstillingsprojektet ”Landhusflidsskolens virke og historie 1930-1951”. (75.000 kr.)

Sydvestsjællands Museum: Etablering af museumssamarbejde. (300.000 kr.)

Vestsjællands Museum: Frikøb til at forske og dybderegistrere samling af dansk minimalisme. (45.000 kr.)

Østsjællands Museum: Dokumentation af Faksekalkstenens anvendelse i det lokale byggeri i 1800-tallet. (60.000 kr.)

Sydvestsjællands Museum: Magnetometrisk opmåling af Vordingborg Slotsruin, der kan medvirke til metodeudvikling af borgforskningen og nye væsentlige oplysninger om ruinen. (80.000 kr.) Workshop om ”The Prehistory and Early Medieval Period in the Western Baltic”. (44.000 kr.)

Bornholms Kunstmuseum: Udarbejdelse og publikation af kritisk oeuvrefortegnelse over Oluf Høsts værk. (341.000 kr.)

Bornholms Museum: Nybehandling af detektor- og udgravningsfund fra jernalderlokaliteter. (200.000 kr.)

Marstal Søfartsmuseum: Undersøgelse over specialfartøjer i danske havne og deres betydning for opbygning og betjening af havnenes infrastruktur og kulturmiljø. (85.000 kr.)

Middelfart Museum: Fortsat undersøgelse af industrivirksomheden Walker Danmark A/S. (100.000 kr.)

Odense Bys Museer: Undersøgelse af sulebygget gård, Lille Pederstrup. (25.000 kr.)

Odense Bys Museer, Nordjyllands Kunstmuseum og Holstebro Kunstmuseum: Publikation til fælles udstilling om Sonja Ferlov Mancoba – en af 1900-tallets mest centrale danske billedhuggere. (167.400 kr.)

Langelands Museum: Frikøb til udarbejdelse af monografien Øhavets midaldrelige voldsteder. (150.000 kr.)

Fælles sydfynsk projekt: Den industrialiserede havns opkomst og udvikling på Sydfyn; udpege bevaringsværdier og skabe overblik over 20. århundredes kulturhistorie. (154.000 kr.)

Haderslev Museum: Manuskript om bebyggelsen fra vikingetid og ældre middelalder på lokaliteten Østergård. (150.000 kr.)

Makrofossilanalyser af 55 prøver udtaget af lag fra fem værfter samt sommerdige i Vadehavet. (80.000 kr.)

...fortsat fra side 4

Museet på Sønderborg Slot: Registrering af arbejderboliger i Sønderjylland (1864-1920) samt undersøgelse af deres etnologiske baggrund. Ser arbejderboligen i et nyt ideologisk/politisk aspekt. (60.000 kr.)

Etnologisk undersøgelse af den danske grænse for afdækning af ændringer, som Schengen-samarbejdet har medført. (135.000 kr.)

—
Esbjerg Museum: Manuskriptstøtte til "Ryttergraven fra Grimstrup og andre vikingetidsgrave fra Skads Herred". (90.000 kr.)

—
Esbjerg Kunstmuseum: Synæstetisk forsknings- og formidlingsprojekt "Mellem musik og billedkunst". Eksperimenterer med nye veje inden for formidling for at komme tæt på forholdet mellem kunstaværk og kunstbe-
tragter. (170.000 kr.)

—
Fiskeri- og Søfartsmuseet: Undersøgelse af virksomheden S.P. Radio, Ål-

borg, udvikler af kommunikationsudstyr til fiskerierhverv. (80.000 kr.)
Kulturhistorisk Museum Randers: Frikøb til dokumentationsprojektet Randers Handskefabrik. (120.000 kr.)
Dokumentation af tyrkiske indvandre-
re i Randers 1960-1980. (75.000 kr.)

—
Kvindemuseet i Danmark: Trykning af publikationen "Da danske hjem blev elektriske". (85.800 kr.)
Undersøgelse af Tupperware, dets salgsform, produktserie og betydning for det moderne samfunds afsætnings- og forbrugsmønstre. (90.000 kr.)

—
Elmuseet: Indsamling og dokumentation af genstande med relation til automatisering af de danske kraftværkers kontrolrum 1950-1980. (65.000 kr.)
Dokumentation af forandringerne i elsektoren som følge af liberaliseringen. (47.000 kr.)

—
Museumsrådet i Viborg Amt/De kulturhistoriske museer i amtet: Pilotprojekt: Etablering af oversigt over indu-

striudviklingen i Viborg Amt fra ca. 1830-2000. (180.000 kr.)

—
Skive Museum: Frikøb af museumsinspektør til afslutning af projektet "Bebyggelser i Limfjordsregionen 2000 til 1400 f.Kr.". (120.000 kr.)

—
Museet for Thy og Vester Hanherred: Manuskript om dyreknoglerne baseret på Tine Nord Raahauges ph.d. afhandling "Fauna and cultural landscape in Thy during the transition from Subboreal to Subatlanticum". (30.000 kr.)

Fortsættelse af den magnetiske kortlægning af det tidlig-neolitiske flintminekompleks ved Hov. (45.000 kr.)

—
Aalborg Historiske Museum: Frikøb til fortsat arbejde med manuskript til Sejlflod-publikationens bind 3-4. (120.000 kr.)

Analyse af fiskeknogler fra byhøj fra ældre jernalder ved Nr. Hedegård, Ålborg. (46.000 kr.)
Manuskript om byhøj. (130.000 kr.)

Tønder Kaserne blev opført i 1930'erne, tæt på det krigstruede Centraleuropa.

tektoniske kvaliteter, der gør dem bevaringsværdige.

Kasernen er typisk for sin tid; både i sit arkitektoniske udtryk, i byggeteknikken med betondragerkonstruktioner og i sin funktionelle opbygning. Kulturhistorisk set er det interessant, at der midt i 1930'erne opførtes en kaserne netop i Tønder; tæt på det krigstruede Centraleuropa.

Bygningssynet lægger vægt på, at kasernens bygninger fremover oprettholder deres nøgterne arkitektur og også i det indre fastholder det rå og funktionelle bygningsudtryk, blandt andet i form af blankmurede vægge og klinkebelagte gulve i gange og trapperum. Bygningerne står i dag tomme.

En fredet bygning sorterer under Kulturarvsstyrelsen og er omfattet af bygningsfredningsloven, hvilket indebærer, at der skal søges om tilladelse til alle ændringer både ude og inde. En bevaringsværdig bygning sorterer under den pågældende kommune og er kun beskyttet i det omfang, det er nævnt i lokal- eller kommuneplanen.

Tønder Kaserne bevaringsværdig

Det Særlige Bygningssyn har indstillet, at store dele af den nu nedlagte Tønder Kaserne bliver erklæret bevaringsværdig. Der er dog sket så mange ændringer, f.eks. udskiftning af vinduer og tagbelægning med nye materialer, at kasernen ikke er et frednings-
emne.

Den bevaringsværdige del er kasernebyggeriet fra 1936, der omfatter det sammenbyggede firefløjede kaserneanlæg, den vinkelformede hestestalds- og depotbygning og gymnastiksalen med pavilloner. Desuden rækkehusboligerne, der er opført i 1939. Alle har de kulturhistoriske herunder de arki-

Vigtige bopladser ind i fredningssag

Kulturarvsstyrelsen er tilfreds med, at meget vigtige bopladser ved Holmegårds Mose eventuelt bliver beskyttet af et fredningsforlag, der er rejst af Danmarks Naturfredningsforening. Men Kulturarvsstyrelsen er ikke part i fredningssagen.

Omkring Holmegårds Moses bredder skjuler der sig et større kompleks af meget velbevarede stenalderbopladser. De udgør samlet set et af Danmarks største arkæologiske potentialer. De har også internationalt stor betydning.

Sådan lyder Kulturarvsstyrelsens vurdering i sagen om fredningen af Holmegårds Mose, som er rejst af Danmarks Naturfredningsforening. Mosen blev delvis fredet i 1987 for at værne om specielt fugle- og planteliv. Fredningen omfatter hovedsaglig selve mosebassinet. Nu ønsker foreningen at udvide fredningen, så den også omfatter bredderne. Samtidig vil man have mulighed for at hæve mosens vandstand, fordi planter trues af udtørring og tilgroning om sommeren.

Danmarks Naturfredningsforening har i forbindelse med sagen bedt Kulturarvsstyrelsen vurdere den videnskabelige værdi af de registrerede fortidsminder og kulturhistoriske levn langs bredderne.

Hertil har Kulturarvsstyrelsen svaret, at mosens bredder sammen med

Åmosen i Vestsjælland er et af de største internationale forskningsmæssige potentialer for indlandsbebyggelse i ældre stenalder (9.000-4.000 f. Kr.) i det nordvesteuropæiske lavland. I stenalderen var mosen en sø, og der lå en stribe bopladser langs bredden. Dels er disse bopladser meget velbevarede og udgør et enestående samlet kompleks, dels regner man med, at der i selve mosen er omfattende kulturlag, fordi den af stenalderfolket blev brugt som affaldsplads.

Fortidsminderne i selve mosen er kraftigt truet af mosens afvanding og dermed sænkning af vandstanden, fordi det organiske materiale forgår, hvis det tørrer ud, f.eks. redskaber af hjortetak og træ, hyttetømter af raft og ris, træbåde m.m. Derfor vil en fredning, der griber ind over for yderligere afvanding, være en god sikring af de kulturhistoriske værdier.

Modstandere af fredningssagen har bedt Kulturarvsstyrelsen om at genoverveje sin rolle i fredningssagen, fordi de mener, at de kulturhistoriske værdier kan sikres ad anden vej.

”Vi er helt enige i, at omfanget af fredningsforslaget formentlig ikke er nødvendigt for at sikre disse meget værdifulde bopladser. Hvis man kun ville beskytte de kulturhistoriske værdier, behøvede man kun at frede et mindre område. Men det kan vi slet ikke blande os i. For selv om vi kan se store kulturhistoriske fordele ved en fredning, så er vi ikke part i sagen. Vi har ikke rejst sagen, for det kan vi ikke. Vi skal som myndighed kun levere det faglige materiale, som enhver måtte bede om i forbindelse med sagen. Vi leverer materiale både til dem, der ønsker fredningen, og til dem, der er imod,” siger kontorchef Erik Johansen, Kulturarvsstyrelsen.

Kulturarvsstyrelsens egen mulighed for at sikre og beskytte fortidsminder af denne art sker via museumslovens bestemmelser, og det vil primært sige gennem arkæologiske udgravninger. Styrelsens overordnede politik er at bevare fortidsminder på stedet frem for at udgrave dem.

Tranekær Slot skal til fotografen

Lensgreveparret på Tranekær Slot har besluttet at forlade slottet og leje de historiske sale ud. Derfor vil Langelands Museum nu have slottets indendørs-indretning fotograferet, så kommende generationer kan se, hvordan slottet så ud, da det var et moderne adeligt hjem.

Kulturarvsstyrelsen har bevillet 92.000 kroner til formålet.

”Det er et led i den støtte, vi giver til at dokumentere særlige livsformer, som skal være med til at tegne et billede af livet i dag. Det kan spænde lige fra fabrikker og fiskerhytter til højadelige hjem. Tranekær Slot er et gammelt højadeligt hjem med en del indbo og møblement, der har været i familiens eje i adskillige generationer.

Det blev senest foto-dokumenteret omkring 1950,” siger museumskonsulent Caspar Jørgensen, Kulturarvsstyrelsen.

Slægten Ahlefeldt-Laurvig har ejet og boet på Tranekær Slot siden 1659. Dermed er det en af Danmarks ældste beboede, verdslige bygninger. Nordfløjen med den store spisesal, anretter-værelse, kontor, køkken og gæsteværelser er opført omkring år 1200.

Grevskabet har i mere end 350 år været den største jordbesidder på Langeland og har derfor haft meget stor betydning for livet på Langeland. Derfor har Langelands Museum lavet flere undersøgelser om slottet og dets beboere. I 1980 udgav museet hæftet

”Tranekær Slot og By”, genudgivet i revideret udgave i 2000. I 1992 opbyggede museet afdelingen ”Tranekær Slotsmuseum” i en lille bygning ved slottet.

Lensgreve Preben Ahlefeldt-Laurvig og lensgrevinde Britha Ahlefeldt-Laurvig flytter til Korsebøllegård, en af grevskabets tidligere avlsgårde.

Skal vi frede folkedans, Skt. Hansbål og hygge?

Unesco ønsker en liste over immateriel verdensarv som supplement til listen over fysisk verdensarv.

At spise en pølse ved en pølsevogn – med sennep og ketchup og det hele. Bournonville-traditionen. Folkedans. At synge omkring midsommerbålet. At hygge.

Er den slags adfærd eller ritual så speciel og bemærkelsesværdig, at den fortjener at blive beskyttet og bevaret for eftertiden?

I så fald kan disse fornøjelser måske komme med på en ny liste over verdensarv, som FN-organisationen Unesco nu arbejder målrettet på at etablere. Den ny liste skal omfatte den bevaringsværdige kultur, som ikke er fysisk, men immateriel – eller ikke-rørlig. Den Immaterielle Liste skal i givet fald supplere verdenslisten over natur- og kulturarv, *World Heritage List*. Efter de seneste møder i Unesco om Den Immaterielle Kulturarv ser det ud til, at et forslag kan være færdigt til Unescos generalforsamling i september. Vedtages det, kan der derefter udarbejdes en konvention.

Det er især 3. verdenslandene, der ønsker den nye konvention, og de har lagt stærkt pres på Unesco for at få den gennemført. Disse lande har længe følt, at den nuværende Verdensarvsliste i alt for høj grad tilgodeser de vestlige lande, ikke mindst Europa med de store bygningsmæssige kulturværdier. Landene mener, at hvis man opretter en liste over bevaringsværdig immateriel kultur, vil 3. verdenslandene have mere at byde på, så de også får status som bærere af bemærkelsesværdig kultur på verdensplan.

”Mange vestlige lande har været noget skeptiske over for ideen. For der bliver jo unægtelig nogle afgrænsningsproblemer,” siger museumskonsulent Morten Lundbæk, Kulturarvsstyrelsen:

”Den immaterielle kulturarv er jo vores totale liv med alle de iboende kulturprægninger, vi har. Det kan jo blive lidt pjattet. Hvis vi mener, at spisning af røde pølser er truet af burgerkulturen, skal pølsespisning så være en del af verdens kulturarv, der bør beskyttes. Mere seriøst kunne man blandt specifikt danske, immaterielle kulturformer nævne foreningskultu-

ren, forsamlingshuskulturen, fællessangen, madkulturen, frokosten med dens ritualiserede rækkefølge af retter, og flagningen - at vi bruger vores nationale flag som udtryk for fest. Men hvordan beskytter man en kulturel givenhed, et ritual? Man kan også frygte en hveserede af politiske komplikationer. For det er staterne, der skal indstille forslag til listen. Ikke alle stater vil føle trang til at foreslå beskyttelse af elementer fra en truet minoritetskultur, hvor bemærkelsesværdige de end måtte være,” siger Morten Lundbæk.

”Man kan også have betænkeligheder ved resultatet af at sætte en immateriel kulturform på en verdensliste. Man ønsker jo listen for at skabe interesse, og med interessen følger turismen. En særlig tradition i en befolkningsgruppe kan netop blive truet, hvis den bliver overrendt og udnyttet kommercielt. Det er altså ret følsomme ting, som man i givet fald gør til turistattraktioner.”

Foreløbig er landene enige om, at man ikke bare skal kopiere World Heritage List, men skabe noget nyt. Men

Skal pølsespisning på en liste over immateriel verdenskultur?

hvordan det nye skal adskille sig, er endnu ikke afklaret. Heller ikke, hvad konsekvensen skal være af at være optaget på en liste? Desuden skal finansieringen afklares. Den gamle liste finansieres med et tilskud på 1 pct. af hvert medlemslands Unesco-budget. Tilhængerne af den nye liste mener, at finansieringen skal være tilsvarende.

”De vestlige lande har taget til efterretning, at vi er på vej mod disse nye lister, men de er nok ikke rede til at yde samme tilskud som til den gamle”, vurderer Morten Lundbæk.

Unesco har lanceret et projekt med titlen ”Mesterværker af menneskeheden mundtlige og immaterielle Arv”. Det skal skabe anerkendelse af den mundtlige og immaterielle kulturarv, men den giver også et fingerpeg om, hvad en liste over immateriel kulturarv kunne omfatte:

Belize: Garifuna-folkets sprog, dans og musik.

Benin: Gelede-kulturen, riter og danse
Bolivia: Oruro Karnevallet
Dominikanske Republik: Congos Heligånds-Broderskabets musik, dans og fester

Ecuador og Peru: Zápara folkets myter, fortælletradition og sprog

Elfenbenskysten: Gbofe trompetmusik
Filippinerne: Ifugao-folkets Hudhud-recitationer og sange

Georgien: Polyphonisk korsang

Guinea: Sosso-Bala musikfester

Indien: Kutiyattam, sanskrit teater

Italien: Opera dei Pupi, dukketeater

Japan: Nôgaku Teater

Kina: Kunqu Operaen

Litauen: Gravkors-fremstilling

Marokko: Optræden på Jemaa el-Fna markedsplads

Korea: Jongmyo Templets kongelige begravelsesritual og rituelle musik

Rusland: Semeiskie sektens mundtlige kulturtradition

Spanien: Mysteriespillene i Elche

Usbekistan: Boysun distriktets kultur

Se også www.unesco.org/culture/heritage/intangible/index.shtml

Den Evige Bolig

Ny film fortæller om restaureringer af danske jættestuer.

Her er et godt tip, hvis man står og skal have banket en sten på plads: Brug en anden sten til at banke med. Det er lige så effektivt som en jernhammer og giver færre splinter.

Tippet kommer fra konservator Svend Hansen i en ny film om restaureringer af danske jættestuer. Filmen er produceret af Malling Film med støtte fra Kulturarvsstyrelsen og er optaget fra 1995-2000. Netop i dette tidsrum var der en del restaureringer af flere af Danmarks største og bedst bevarede jættestuer.

Sammen med Kulturarvsstyrelsens arkæolog Torben Dehn fortæller han også mere bredt om restaureringen af jættestuerne, der har været i gang si-

den 1985. Lige fra de komplicerede processer, der skal forhindre 20 tons tunge dæksten i at falde ned over jættestuen. Til håndværket med at genskabe mure, som de så ud for 5000 år siden. Til mere jordnære opgaver som at få jættestuen til at tage sig ud som i stenalderen ved almindelig oprydning.

Endelig ser vi, at restaurering også kan føre til nye opdagelser. Under restaureringen af en jættestue ved Jægerspris viste magnetometeropmålinger, at der var et hidtil uopdaget kammer. Jættestuen blev altså en to-værelses i år 2000.

Filmen hedder Den Evige Bolig og kan rekvireres hos Malling Film på tlf. 46 40 88 15.

Megalit- og ruineksperter flytter

Kulturarvsstyrelsens eksperter i restaurering af megalitter (dysser og jættestuer) og ruiner flytter nu til Nationalmuseet.

Det sker for sikre en tydelig deling af den besluttende myndighed og dem, der helt konkret udfører opgaverne. Kulturarvsstyrelsen skal derfor fremover koncentrere sig om at prioritere og godkende restaureringsopgaverne på megalitter og ruiner, mens det bliver Nationalmuseet, der skal udføre opgaverne.

Konkret betyder det, at Kulturarvsstyrelsen hvert år modtager en indstil-

ling fra Nationalmuseet om, hvad man mener, at der skal restaureres i de kommende år. Derefter bliver man enige om en samlet plan, og når den plan er aftalt, betyder det samtidig, at de nødvendige dispensationer til arbejdet også er indhentet. Det skal give en mere smidig og effektiv arbejdsgang og et bedre overblik over kommende restaureringer.

Samtidig vil de udførende eksperter nu være placeret i et videnskabeligt miljø, der kan inspirere og supplere deres arbejde.

Kulturhotel.dk

Orlogsmuseet, Dansk Sprogævn og Brandts Klædefabrik er nogle af de kulturinstitutioner og foreninger, der har hjemmesider indlogeret på Kulturministeriets webhotel, Kulturhotel.dk. Ved årsskiftet overtog Kulturarvsstyrelsen driften af webhotellet fra Det Kongelige Bibliotek, der siden i 1996 har varetaget serverfunktionen for Kulturministeriets internet-projekt Kulturnet Danmark. Dengang var Kulturnet Danmark-serveren, Kulturministeriets hjælp især til mindre institutionerne, der ville på nettet. I dag, hvor internettet er en selvfølge

for de fleste, stiller Kulturministeriet fortsat denne gratis service til rådighed for institutioner med tilknytning til ministeriet.

I forbindelse med Kulturarvsstyrelsens nye rolle som hotelvært er der oprettet en særlig hjemmeside på adressen www.kulturhotel.dk. Her vil man finde betingelserne for optagelse, en elektronisk ansøgningsblanket, tekniske vejledninger beregnet for hotelgæsterne og sidst, men ikke mindst en liste med links til de ca. 70 kulturwebsites, som for øjeblikket har værelse på hotellet. Prøv at gå på opdagelse her!

Ølflaske fredes ikke

Tuborgflasken på Strandvejen bliver ikke fredet.

Det Særlige Bygningssyn har vurderet, at ølflasken ikke har de arkitektoniske eller kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Tuborgflasken blev opført i 1888 til Den Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Tivoli. Flasken markerede den tekniske udvikling, for inden i var der en elevator, den første i Danmark, der kørte op og ned ved maskinkraft – og ikke menneskekraft. Men elevatoren er siden erstattet af en spindeltrappe. Desuden er den oprindelige, udvendige beklædning af lærred siden udskiftet med glasfibervæv, og skiltene er også siden udskiftet.

Det Særlige Bygningssyn udtrykker tilfredshed med, at flasken er omfattet af en bevarende lokalplan.

Kulturarvsstyrelsens Nyhedsbrev, Slotsholmsgade 1, 1216 København K. tlf. 72265100

Nyhedsbrevet udsendes via hjemmesiden: www.kuas.dk

Redaktion: Kenneth Bo Jørgensen
kbj@kuas.dk